

61.6%
NEDERLAND WIL MINDER BRUSSEL

91

Europa?

Ja

D66

92

Wim
van de
Camp

CDA
werken aan
zekerheid

93

8

Een nieuw referendum? De Europese verkiezingen van 4 juni 2009

‘Dit kabinet durft u niet te laten stemmen over het Verdrag van Lissabon. Nou, dan houden we toch gewoon ons eigen referendum! Op 4 juni. Bij de verkiezingen voor het Europees Parlement’ – aldus de Partij voor de Vrijheid (pvv), die Geert Wilders in februari 2006 had opgericht en waarmee hij bij de Tweede Kamerverkiezingen in november, negen maanden later, negen zetels behaalde. ‘De vierde juni 2009 wordt een historische dag voor Europa. U kunt dan de verkiezing van het Europees Parlement gebruiken als een referendum. Daarin beslist u hoe we verder moeten met Europa. Op 4 juni 2009 kiest u vóór of tegen de overdracht van nog meer Nederlandse bevoegdheden aan Brussel.’ Ook de sp laat geen onduidelijkheid bestaan over haar inzet bij de aanstaande Europese verkiezingen. Hoe ver van elkaar verwijderd beide partijen in vele opzichten ook mogen zijn – niet zelden staan zij lijnrecht tegenover elkaar –, over één zaak zijn zij het roerend eens: het Verdrag van Lissabon dient in een referendum te worden voorgelegd aan de Nederlandse bevolking, net zoals met de Europese grondwet was gebeurd. Half april plakte de sp her en der al een affiche met het daarop afgedrukt ‘61,6 %’ – het percentage nee-stemmers in het referendum van 2005, zij het een tiende hoger dan de officiële uitslag. [91]

Volgens de tegenstanders van het Verdrag van Lissabon verschilt deze overeenkomst nauwelijks van de weggestemde Europese grondwet. De constitutionele retoriek (de term grondwet) en symboliek (volkslied, vlag en dergelijke) waren eruit gehaald, en ook bijvoorbeeld het handvest van de grondrechten, waarnaar alleen nog maar werd verwezen. ‘Maar het hart van de Europese Grondwet staat er nog in,’ zo oordeelde het Tweede Kamerlid Harry van Bommel (sp), waarmee hij onder andere doelde op het vaste voorzitterschap van de Europese Raad en de meerderheidsbesluitvorming op het terrein van het asiel- en migratiebeleid en justitiële samenwerking (waar het veto vervalt).¹ Hij eiste dan ook een nieuw referendum.

De regering wilde hieraan echter geen gehoor geven. Na de Tweede Kamerverkiezingen van november 2006 hadden CDA, PvdA en ChristenUnie het vierde kabinet-Balkenende gevormd. Volgens de coalitie zou het Verdrag van Lissabon niet meer dan een verdragswijziging zijn, zonder gevolgen voor de Nederlandse grondwet. Zoals tussen de regels door al in het regeerakkoord aangekondigd besloot het kabinet de Raad van State de vraag voor te leggen of over het Verdrag van Lissabon een nieuw referendum moest worden gehouden. Hiermee schoof het in feite de hete aardappel door naar zijn belangrijkste adviesorgaan, die de knoop moest doorhakken.² In september oordeelde de Raad van State dat het Verdrag zich wezenlijk onderscheidde van zijn voorganger, waarbij ook werd gewezen op de grotere rol voor de nationale parlementen. Volgens de Raad was er met de nieuwe versie voldoende tegemoetgekomen aan de Nederlandse bezwaren en kon van een volksraadpleging worden afgezien. Het kabinet nam dit oordeel over. 'Een nieuw referendum is niet nodig en niet wenselijk,' verklaarde minister-president Jan Peter Balkenende opgelucht.³

De regeringspartijen CDA en ChristenUnie waren faliekant tegen een referendum, maar voor de PvdA lag dat anders. In haar programma voor de Kamerverkiezingen van november 2006 had zij immers uitgesproken dat voor 'een nieuw (grondwettelijk) verdrag' opnieuw een referendum nodig was. Op 25 september oordeelde de sociaal-democratische Tweede Kamerfractie evenwel dat dit niet nodig was. 'De fractie is lovend over het gewijzigde verdrag, dat substantieel anders is dan het vorige grondwettelijk verdrag. De Raad van State heeft dat bevestigd. Dat weegt voor onze fractie zwaar. Aan onze wensen is voldaan,' aldus fractievoorzitter Jacques Tichelaar.⁴ De oppositie reageerde verontwaardigd en sprak van 'politieke angsthazen' en 'kiezersbedrog'.⁵ De SP, de Pvv en de PvdD die bij de Tweede Kamerverkiezingen van 2006 twee zetels had verworven, probeerden een parlementaire meerderheid te vinden voor het houden van een referendum. Hoewel ze steun kregen van GroenLinks en D66, die beide voorstander van 'Lissabon' waren, kwam de volksraadpleging er niet.

In juni 2008 keurde de Tweede Kamer het Verdrag van Lissabon goed met 111 tegen 39 stemmen. Tegen waren SP, Pvv, PvdD, Rita Verdonk – het Kamerlid dat zich van de VVD had losgemaakt en de beweging Trots op Nederland had opgericht. Ook de SG P wees het verdrag af, omdat het 'inhoudelijk weinig verschil vertoon[de]' met de grondwet en 'zeker geen rem vorm[de] op de zich almaar uitbreidende Europese beelidsdynamiek'.⁶ De ChristenUnie, de partner van de SG P bij de

94

95

Europese verkiezingen, stemde daarentegen voor – als enige partij die tégen de Europese grondwet had gestemd. De Unie was hierover nogal verdeeld: haar wetenschappelijk bureau meende dat het verdrag ‘nagenoeg geheel gelijk’ was aan de grondwet. De Tweede Kamerfractie vond echter dat er wezenlijke verschillen waren, want ‘de suggestie van een superstaat is verdwenen’.⁷

Politieke partijen en hun lijsttrekkers

Het gezelschap lijsttrekkers van de partijen die al in het Europees Parlement zitting hadden, ziet er in 2009 totaal anders uit dan in 2004. De enige partij die met dezelfde aanvoerder de verkiezingstrijd in gaat, is D66. In de herfst van 2008 wees het partijcongres Sophie in’t Veld weer als lijststaanvoerder aan [92]. Bij haar verkiezing positioneerde zij D66 als de enige echte pro-Europese partij. ‘D66 wil dat Nederland weer meedoet in de voorhoede van Europa. Te vaak heeft Nederland in de laatste jaren langs de zijlijn gestaan en op de rem getrapt,’ aldus het verkiezingsprogramma.⁸ Verder is Turkije wat deze partij betreft van harte welkom. De Democraten voeren campagne onder de leus ‘Europa JA’.

Alle andere lijsttrekkers die in 2004 in het Europees parlement waren verkozen, zijn in 2009 van het Europese toneel verdwenen. Omdat Camiel Eurlings in het vierde kabinet-Balkenende minister van Verkeer en Waterstaat was geworden, moest het CDA op zoek naar een nieuwe aanvoerder. De keuze viel op Wim van de Camp, die al vanaf 1986 zitting in de Tweede Kamer had [93]. 'Ik ga naar Brussel om de belangen van Nederland te verdedigen,' zo liet deze laatste weten.⁹ Het CDA stelt in zijn programma 'een krachtig Nederland in een sterke en stabiele Europese Unie centraal'.¹⁰ De partij toont zich enerzijds 'trots op onze eigen Nederlandse identiteit' en verklaart zich anderzijds tot een 'overtuigd voorstander van de Europese integratie'. Beide elementen komen terug in het verkiezingsaffiche: een kaart van Europa waarop Nederland zich duidelijk onderscheidt van de rest, maar die ook onmiskenbaar getuigt van een pro-Europese gezindheid [94]. Het CDA verheelt echter evenmin dat er ook problemen zijn: 'De Unie is niet altijd ónze Unie'. Desalniettemin vindt de partij dat het Verdrag van Lissabon 'zo spoedig mogelijk' in werking moet treden, omdat het de Unie 'daadkrachtig en democratischer' maakt.¹¹

Over de opvolging van Max van den Berg, die in 2007 was benoemd tot Commissaris van de Koningin in Groningen, ontbrandde in de PvdA een heftige strijd. De belangrijkste kanshebbers waren oud-campagneleider Jacques Monasch en Europarlementariër Thijs Berman. De eerste stond uiterst kritisch tegenover Brussel; hij had bijvoorbeeld in het referendum in 2005 tegen de Europese grondwet gestemd. Zijn opponent was veel positiever. 'Gooien we de luiken dicht tegen Europa en schurken we ons dicht tegen de SP aan of kiezen we voor samenwerking in Europa?' zo zag Berman de keus.¹² Met een nipte meerderheid wezen de leden hem als lijsttrekker aan. De Eurokritische stroming zag het met lede ogen aan. 'Thijs Berman is een idealist, het kan hem allemaal niet Europees genoeg,' vond partij-ideoloog Jos de Beus.¹³ In haar programma, dat naast het PES-manifest werd gebruikt, toont de PvdA veel begrip voor de 'groeiende scepsis en twijfel aan de Europese Unie'; de partij wenst deze ongerustheid 'serieus' te nemen en verklaart zich tegen 'steeds meer overdracht van nationale bevoegdheden aan Brussel'.¹⁴ Het verkiezingsaffiche is weinig verrassend: de leus 'sterk en sociaal' werd al meer dan tien jaar door de PvdA gebruikt [95].

De VVD kreeg eveneens een nieuw gezicht. Nadat Jules Maaten zich niet meer herkiesbaar had gesteld, dongen twee kandidaten naar het lijsttrekkerschap. Europarlementariër Toine Manders nam het op tegen het Tweede Kamerlid Hans van Baalen, tevens vice-voorzitter van de

Liberaal Internationale. De laatste wist zich gesteund door de partijtop; Hans Wiegel, Frits Bolkestein, Gerrit Zalm en andere partij coryfeeën prezen hem bij de leden aan. Zijn verkiezing was daarmee een gelopen race: met een ruime meerderheid van de stemmen wezen de leden hem tot eerste man aan [96]. De prioriteiten van Van Baalen waren helder: 'Ik ga niet naar Brussel om Europeaan te worden, maar om Nederlander te blijven en de Nederlandse belangen te behartigen.'¹⁵ Ook het verkiezingsprogramma van de vvd, dat onder leiding van Frits Bolkestein was opgesteld, laat aan duidelijkheid niets te wensen over. De balans van de Europese integratie is 'zeer positief', aldus de partij, maar van het federalisme wordt met nadruk afstand genomen. De vvd kiest 'voor een krachtig Europa van kerntaken' die een meerwaarde hebben, en met behoud van de Nederlandse identiteit.¹⁶ Waar het ELDR-manifest het Verdrag van Lissabon uitgebreid roemt, zwijgt het vvd-programma vrijwel geheel hierover. Het verkiezingsaffiche van de vvd plaatst Nederland centraal. Volgens de liberalen was Nederland vastgelopen. 'De hardwerkende Nederlander kan niet vooruit. Dat is niet eerlijk. Dat vraagt om een nieuwe visie op hoe je problemen aanpakt in Nederland (...) Daarom NEDERLAND OP NIEUW.'¹⁷ [97, 98, 99]

Ook GroenLinks zag haar lijsttrekker van 2004 vertrekken. Kathelijne Buitenweg hield het voor gezien: 'Na bijna veertien jaar politiek wil ik wel eens iets anders doen'.¹⁸ Judith Sargentini, fractievoorzitter van GroenLinks in de gemeenteraad van Amsterdam, nam haar plaats in. Zij versloeg in een stemming onder de leden onder meer het Eerste Kamerlid Tineke Strik en oud-Europarlementariër Alexander de Roo. GroenLinks kan met D66 wedijveren welke partij het meest pro-Europees was. 'Voor een groene partij als GroenLinks is het Europees Parlement (...) *the place to be*', aldus het verkiezingsprogramma. Het Verdrag van Lissabon wordt enthousiast omarmd, met daarbij zo ongeveer als voornaamste kanttekening dat het 'geen eindstation' mocht zijn; de democratisering van de Europese Unie moest verder gaan.¹⁹ GroenLinks maakt gebruik van een 'pre-verkiezingsposter' [100], die als een soort opwarmertje moet dienen, en daarnaast van het echte, optimistisch gestemde verkiezingsaffiche [101].

De ChristenUnie wees Peter van Dalen aan als lijsttrekker. Hij was van 1985 tot 1989 medewerker van Leen van der Waal geweest. Van Dalen volgde Hans Blokland op, die lange tijd het Europese gezicht van de kleine christelijke partijen was geweest. Blokland was in 1979 lijsttrekker van het GPV, kwam in 1994 in het Europees Parlement en voerde in 1999 de gecombineerde lijst van de SGP, GPV en RPF en in

Stem Van Baalen

96

Europese criminaliteit vraagt om agenten zonder grenzen

97

2004 die van ChristenUnie en SGP aan. Hij werd begin 2009 bijna uit de Eurofractie van de Onafhankelijkheid en Democratie Groep (IND/DEM) gezet, vanwege zijn instemming met het Verdrag van Lissabon. De ChristenUnie was al van plan deze fractie te verlaten, omdat het samenbindende element – de opstelling tegen de Europese grondwet – eigenlijk was vervallen. Daarnaast hadden zich ook een aantal incidenten voorgedaan waardoor de animo flink was afgenomen. De positief-kritische opstelling van de ChristenUnie lijkt ook de SGP te hebben aangestoken. Beide partijen stellen zich in hun gemeenschappelijke verkiezingsprogramma ‘opbouwend en kritisch’ tegenover Brussel op en willen meewerken aan ‘een solide Europa dat zich richt op zijn kerntaken’ – een ‘superstaat’ wijzen zij resoluut af [102]. De SGP onderschrijft de visie van de ChristenUnie dat ondanks bepaalde bezwaren het Verdrag van Lissabon op een aantal punten een ‘verbetering’ betekent ten opzichte van Europese grondwet; de ‘ontwikkeling in statelijke richting’ zou een halt zijn toegeroepen.²⁰

De SP kende eveneens een wisseling van de wacht. Erik Meijer was teruggetreden en werd als lijsttrekker opgevolgd door Dennis de Jong, die eerder lid was geweest van de PvdA. Van het Verdrag van Lissabon

**De Europese
markt
zorgt voor
Nederlandse
banen**

98

**Europa heeft
zijn grenzen
bereikt,
laten we ze
nu bewaken**

99

wil de SP niets weten; inhoudelijk is dat in haar ogen 'vrijwel gelijk' aan de afgewezen Europese grondwet. De partij bepleit een 'miniverdrag', dat de 'democratische en sociale belangen van de burgers' beschermt en bevordert en waarin de 'grootscheepse overdracht van nationale bevoegdheden naar de Brusselse eurocraten' ongedaan wordt gemaakt..²¹ Kortom: 'minder Brussel', een wens die ook op het verkiezingsaffiche wordt uitgesproken [103].

De bekendste partij van de groeperingen die voor het eerst deelnemen aan de Europese verkiezingen of niet eerder een zetel hebben behaald, is zonder enige twijfel de PVV. De door Wilders geleide partij is mordicus tegen de Europese Unie. In een uiterst kort programma van slechts zeven punten kiest zij onverbloemd voor het Nederlandse belang – of wat zij als zodanig beschouwt. Den Haag is volgens haar de grootste netto-betaler aan de Europese Unie. 'Wij willen ons geld terug', zo luidt de eis – een verwijzing naar de Britse premier Margaret Thatcher's beruchte uitspraak 'I want my money back'. Uitbreiding van de Unie komt voor de PVV niet *im Frage*: 'Corrupte staten als Roemenië en Bulgarije moeten eruit, Turkije nooit welkom'. Het 'verschrikkelijke' Verdrag

100

101

van Lissabon is volgens de pvv 'voor 99 procent gelijk (...) aan de Europese Grondwet'.²² Nederland mag nooit het vetorecht met betrekking tot het immigratiebeleid opgeven, zoals Lissabon regelt. 'De islamisering van Nederland en Europa moet worden gestopt.'²³ Lijsttrekker van de pvv werd het Tweede Kamerlid Barry Madlener, die eerder makelaar was en voor Leefbaar Rotterdam van 2002 tot 2007 in de gemeenteraad van de havenstad had gezeten. Op het verkiezingsaffiche wordt hij vergezeld door Wilders, die ook als lijstduwer fungeert, net als vvd-leider Ed Nijpels in 1984 [104]. De pvv-leider gaf echter ronduit te kennen er niet over te piekeren naar het Europees Parlement te gaan wanneer hij met voorkeurstemmen zou worden gekozen.

De pvvd nam in 2004 voor het eerst deel aan de Europese verkiezingen, maar zonder succes. Eind 2006 had zij wél twee zetels in de Tweede Kamer gewonnen, zoals eerder vermeld. Lijsttrekker is nu Natasja Oerlemans, medewerkster van de Tweede Kamerfractie. Fractievoorzitter Marianne Thieme, die in 2004 de lijst had geleid, was lijstduwer. De pvvd voert campagne onder de leus 'Europa. Er zijn grenzen' – waarbij de partij in de eerste plaats denkt aan dierenleed [105, 106, 107]. Het Verdrag van Lissabon wordt afgewezen omdat de dierenrechten daarin ondergeschikt zouden zijn gemaakt aan dierenvriendelijke culturele en religieuze gebruiken en tradities. Bovendien zou het democratische gehalte van de Unie volgens de pvvd nauwelijks worden vergroot.

De Europese verkiezingen zijn de eerste verkiezingen voor de nieuwe partij Solidara. Deze werd opgericht door het Eerste Kamerlid Düzgün Yildirim, die in 2007 in conflict was gekomen met de SP na zijn verkiezing tot senator. De 'sociaal-progressieve afsplitsing' is evenals de SP voor het behoud van de afzonderlijke soevereiniteit van de Europese landen. Belangrijkste programmapunt is eenheid en 'geen onderscheid', dat wil zeggen: tegen discriminatie en racisme [108]. Ook kan Turkije wat deze partij betreft lid worden van de EU (wat de SP overigens ook vindt, als de Nederlandse kiezers zich er tenminste in een referendum over kunnen uitspreken). De in Turkije geboren Yilderim werd lijsttrekker van Solidara.

PVV, PvdD en Solidara hebben weliswaar niet in het Europees Parlement zitting, maar genieten wel – in afnemende mate – landelijke bekendheid doordat zij deel uitmaken van de Tweede en Eerste Kamer. De zeven overige deelnemende groeperingen moeten het geheel zonder stellen. Dat De Groenen in 1984 als 'Europese Groenen' en in 1994 met Herman Verbeek als lijsttrekker onder hun gebruikelijke naam aan de Europese Verkiezingen hadden meegedaan, zullen anno 2009 niet veel kiezers meer weten. Na vijftien jaar besloot de partij opnieuw een kans te wagen. Dit keer wordt zij aangevoerd door Otto ter Haar, die de partij al sinds 1992 vertegenwoordigt bij de Europese Groene Partij (en haar voorgangers) [109]. De Groenen staan positief tegenover Europa: 'Wij vinden de Europese Unie een hoopvolle ontwikkeling in een wereld waar buurlanden in sommige regio's gewapend tegenover elkaar staan.'²⁴ De partij is voorstander van het Verdrag van Lissabon.

Voor de Liberaal Democratische Partij (LDP) is deelname aan de Europese verkiezingen eveneens een herhalingsoefening. In 2004 deed zij ook al mee, zij het onder de naam Democratisch Europa. De ex-PvdD'er Sammy van Tuyl baron van Serooskerken was toen lijsttrekker en is dat nu weer voor de LDP. De partij wil de democratie binnen de Europese Unie versterken, onder meer door de invoering van Europese kieslijsten. Van een verkiezingsaffiche verwachtte de LDP weinig, de partij zag er dan ook van af er een te laten drukken.

Eenzelfde programmapunt hebben de Newropeans: zij maken zich sterk voor de instelling van een echte Europese regering en de invoering van trans-Europese kieslijsten. Net als IDE in 1989 en doen de Newropeans in verschillende landen van de Europese Unie mee (België, Duitsland, Frankrijk, Italië en Spanje). Zij beschouwen zichzelf als 'de eerste trans-Europese politieke beweging'.²⁵ De partij wil de Europese instel-

**SAMEN
WERKING
JA
SUPER
STAAT
NEE**

6 Stem
ChristenUnie SGP

102

SP

NEDERLAND WIL MINDER BRUSSEL

103

PARTIJ VOOR DE VRIJHEID

**voor
Nederland** **14**

104

**kies voor
eenheid
stem**

solidara

www.solidara.nl

108

**VERHEF
UW
STEM**

EUROPARADELIJST
United green parties of Europe

DE GROENEN

De Groenen
Les Verts
Os Verdes

Die Grünen
Green Party
Los Verdes

Otto ter Haar

LIJST 13

109

**EUROPA
ER ZIJN GRENZEN**

**KIES NÚ PARTIJ
VOOR DE DIEREN!**

105

**EUROPA
ER ZIJN GRENZEN**

**KIES NÚ PARTIJ
VOOR DE DIEREN!**

107

**EUROPA
ER ZIJN GRENZEN**

**KIES NÚ PARTIJ
VOOR DE DIEREN!**

106

lingen democratiseren en het Europees Parlement versterken. Zij heeft daartoe zestien voorstellen gepresenteerd, die de uitkomst waren van 'een uniek debat in Europa', waaraan 10.000 burgers uit honderd steden en vijftieng landen uit de Europese Unie zouden hebben deelgenomen.²⁶ Lijsttrekker is Arno Uijlenhoet.

Eveneens actief in meerdere landen van de Europese Unie is Libertas. De partij is opgericht door de Ierse zakenman Declan Ganley, die in juni 2008 met succes in Ierland de campagne leidde tegen de invoering van het Verdrag van Lissabon. Libertas beweert de enige pan-Europese partij te zijn, daarmee de Newropeans negerend. Lijsttrekker is Eline van den Broek, die eerder voor vvd-Europarlementariër Manders had gewerkt. Zij staat afgebeeld op het verkiezingsaffiche, dat opvalt omdat het anders dan alle andere posters liggend en niet staand is [110]. Libertas is bepaald niet anti-Europees, zoals aanvankelijk werd gedacht door de felle campagne van Ganley tegen de Europese grondwet. De groepering vindt juist 'dat de Europese Unie onbegrensde mogelijkheden heeft. Het is een van de meest succesvolle projecten in de wereldgeschiedenis.'²⁷ Wel moet de Unie veel opener en democratischer worden, en weer naar de burgers luisteren.

De Europese Klokkenluiders Partij (ЕКР) werd aangevoerd door Joeri Wiersma, zoon van de zevenvoudig wereldkampioen dammen Harm Wiersma, die Tweede Kamerlid voor de LPF was geweest. Het verkiezingsprogramma was nogal in ambtelijke taal gesteld en wenste onder meer 'de bevordering van de democratische processen in de Europese samenleving en deze na analyse en diagnose in overeenstemming te brengen met de bestuurlijke beginselen van de Europese verdragen'.²⁸ Ook moesten klokkenluiders (die misstanden melden) juridisch worden ondersteund [111].

De Partij voor Europese Politiek (PEP) wordt aangevoerd door Nees Pellikaan. De PEP beschouwt zich als de wegbereider van een nieuwe maatschappijvorm: 'na het socialisme, het communisme, het kapitalisme streeft de Partij voor Europese Politiek naar het Pelikanisme' – waarmee de lijsttrekker naamgever blijkt te zijn van de partij-ideologie, die een 'progressieve politiek gericht op sociale rechtvaardigheid' behelst. Partijsymbool is de pelikaan, het zinnebeeld van onbaatzuchtigheid, naastenliefde en solidariteit.

Verder doet Europa Voordelig! & Duurzaam (met als lijsttrekker Frank Neumann) aan de Europese verkiezingen mee. Over deze groepering was geen informatie te verkrijgen.

110

111

Campagne

In april gingen de campagnes voorzichtig van start. Zoals vermeld was de SP al begonnen met het plakken van affiches die de kiezer moest herinneren aan de uitslag van het referendum in 2005. Op 14 april gingen de lijsttrekkers van CDA, PVDA, VVD, D66, SP en GroenLinks met elkaar in debat in een stampvolle zaal in het Europees Parlement, voor een publiek van vooral Europese ambtenaren, politici en diplomaten. De PVV was wel uitgenodigd, maar liet te laat weten dat ze zou komen, zodat ze niet meer welkom was. Opvallend was dat het Nederlandse perspectief in de discussie overheerste: 'Van links tot rechts zien de kopstukken de behartiging van de Nederlandse belangen straks als belangrijkste taak in Brussel.'²⁹ Alleen In't Veld en Sargentini zouden zich onomwonden hebben gemanifesteerd als 'Europeaan'.

Na deze inleidende bewegingen werd het vervolgens weer stil aan het Europese front. Nu de Kiesraad eind april de kandidatenlijsten heeft genummerd, kunnen de verkiezingsaffiches worden gedrukt. In de maand mei zal de verkiezingsstrijd dan echt beginnen.

Uitslag

Bij de verkiezingen in juni gaat de strijd om 25 zetels. Omdat het Verdrag van Lissabon nog niet door alle lidstaten is geratificeerd, worden de aanstaande Europese verkiezingen nog gehouden op basis van het Verdrag van Nice. Het aantal Nederlandse zetels in het Europees parlement daalt hierdoor van 27 naar 25. Wanneer 'Lissabon' eenmaal in werking is getreden, stijgt het zeteltal voor Nederland weer naar 26. Deze extra zetel zal er naar verwachting in de komende zittingsperiode van het Europees Parlement bijkomen. Het kabinet besloot in april dat de 26ste zetel als restzetel zal worden toegewezen aan de partij die daar op grond van de verkiezingsuitslag van 4 juni als eerstvolgende voor in aanmerking komt. Dit betekent dat de kiesdeler gehandhaafd blijft op 25 zetels (4 procent) en dat de extra zetel alleen kan toevallen aan de partijen die minimaal 1 zetel in het Europees Parlement hebben gehaald.³⁰

Ook in 2009 maken velen zich zorgen over de opkomst van de kiezer bij de Europese verkiezingen. De opkomst binnen de Europese Unie als geheel zou op 34 procent kunnen uitkomen – lager dan ooit tevoren, zo bleek uit een peiling die de Europese Commissie in de eerste maanden van 2009 had gehouden. Van de Nederlandse respondenten zei 47 procent te gaan stemmen.³¹ De opiniepeiler Maurice de Hond ging op basis van eigen onderzoek dat in april werd gehouden uit van een opkomst in Nederland van zo'n dertig procent, ongeveer net zo hoog als in 1999 maar bijna een kwart lager dan in 2004.³² Hij verwachtte dat het CDA een zetel zou verliezen maar met zes toch als grootste partij uit de bus zou komen. De PvdA zou er vijf halen (minus één), en de SP en de VVD beide twee – wat een historisch dieptepunt zou betekenen voor de liberalen. Ook GroenLinks en de ChristenUnie-SGP zouden terugvallen, respectievelijk van vier naar twee zetels en van twee naar één zetel. In de voorspelling van De Hond zou D66 van één naar drie zetels stijgen. Hij tipte de PVV als de grote winnaar van de verkiezingen in juni, met vier zetels. Mocht de opkomst hoger uitvallen, dan verwachtte De Hond dat de winst van de PVV ook hoger zou uitpakken – evenals die van de SP. Mocht deze voorspelling bewaarheid worden, dan laten de Europese verkiezingen van 2009 hetzelfde patroon zien als die van 2004: de meeste gevestigde partijen verliezen, terwijl de soms populistische en in ieder geval tegen het establishment gekeerde partijen aan de flanken van het politieke bestel winnen.